

УДК 007:304:659.3

КІША-ПРЕС-КЛУБИ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ЯПОНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Олена Пашніна

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua*

Узагальнено науковий доробок професора Каліфорнійського університету Хела Фостера, в якому він, опираючись на власний досвід, аналізує систему японської журналістики та розповідає про її основу — кіша-прес-клуби.

Ключові слова: кіша-прес-клуби, японська журналістика, японські мас-медіа, незалежна журналістика в Японії, незалежні медіа.

Хоча офіційно Японію називають країною із вільними засобами масової інформації, проте свобода японських ЗМІ західному журналістові видається специфічною. Сьогодні японська журналістика практично цілковито залежить від прес-клубів, або кіша-клубів, як їх називають в Японії, члени яких контролюють інформаційний потік у цій країні і не дають доступу до інформації широкому загалу.

Кіша-прес-клуби — об'єднання журналістів з метою спільного отримання і переробки інформації. Першопочатковим завданням кіша-клубів було допомогти журналістам здобути інформацію — члени кіша-клубів уклали між собою угоди, згідно з якими обіцяли ділитися усією отриманою інформацією із іншими членами клубів. Проте, допомагаючи товаришам по клубу, журналісти різко виступали проти конкурентів, не даючи їм доступу до інформації.

Кіша-прес-клуби було створено при усіх політичних партіях, відомих організаціях і навіть при окремих визначних політиках. До них увійшли кореспонденти найвпливовіших японських засобів масової інформації — загальнонаціональних газет «Asahi», «Yomiuri», «Mainichi», «Sankei» і «Nihon Keizai», регіональних газет «Chunichi», «Hokkaido», «Nishi Nippon», «Tokyo», інформаційних агентств «Jiji» і «Kyodo», телевізійних станцій «Fuji Television», «Nihon Television», «NHK», «TBS», «Television Asahi» і «Tokyo Television».

Зараз у Японії нараховується близько тисячі кіша-прес-клубів. Кожен із них має від 30 до 150 членів. Найбільшим кіша-клубом є Парламентський кіша-клуб, який висвітлює роботу 725 депутатів і має близько 5000 членів. Другий після нього — кіша-клуб прем'єр-міністра, до нього належить 470 журналістів. До клубів можуть належати і чоловіки, і жінки, хоча із 10 відсотків японських журналістів-жінок більшість працює в «глянцевих журналах» або у відділах так

званих «зелених новин». Фактично членами японських прес-клубів є лише кілька жінок.

Кожен кіша-клуб має свою назву, яка походить від назви організації, події якої він висвітлює, наприклад, Кантей-клуб при прем'єр-міністрі, або від місцевості, де він знаходиться — Касумі-клуб — кіша-клуб, який пише про роботу Міністерства закордонних справ, що знаходиться у районі Токіо Касумі-гасекі (Kasumigaseki).

Загальні правила для всіх кіша-клубів були визначені кілька десятиків років тому Асоціацією Японських видавців та Редакторів, хоча фактично кожен кіша-клуб встановлює власні правила гри.

Кіша-клубами керують комітети, які й визначають принципи їхньої діяльності. Членами комітетів традиційно є здебільшого представники найвпливовіших японських газет. Очевидно, що саме ці видання і мають найбільший вплив на політику кіша-клубів. Президентами кіша-клубів щодва-три місяці стають журналісти найбільших газет.

Найголовнішою перевагою кіша-клубів є те, що лише журналісти-члени цих клубів мають право висвітлювати події, які стосуються організації, до яких вони прикріплені.

Це не відповідає одному із основних принципів демократії — принципу рівноправного доступу до інформації. Члени кіша-клубів критично ставляться до конкурентів, тому молодим журналістам і журналістам із маловідомих видань пробитися у Японії дуже важко. Важко працювати у Японії й іноземним журналістам. До 1993 року іноземні кореспонденти не могли стати членами жодного кіша-клубу Японії, за винятком прес-клубу Міністерства закордонних справ. Журналістам іноземних видань заборонено було навіть відвідувати прес-конференції, організовані кіша-клубами. У 1993 році світова громадськість змусила кіша-клуби почати приймати до своїх лав іноземних журналістів, що стало величезним поступом на шляху до свободи слова в Японії.

Проте кіша-клуби продовжують відмовляти у членстві кореспондентам часописів, які мають найбільше свободи, вільним журналістам (так званим фрілансерам) та репортерам, які працюють на політичні партії.

Система японських кіша-клубів не лише унеможливорює для репортерів, які не є членами цього кіша-клубу, доступ до інформації, а й дозволяє чиновникам маніпулювати пресою та сприяти самоцензуруванню репортерів.

Лідери політичних партій, діяльність яких висвітлюють журналісти кіша-клубів, зуміли через підкуп та прийняття неоднозначних законів приручити кіша-клуби і підкорити їх собі. Кіша-клуби стали засобом маніпуляції у руках влади. Остерігаючись конфлікту, члени кіша-клубів суворо контролюють інформацію, яку подають, і не вдаються до критики.

Особливою є японська метода вибору новин. Якщо у західних газетах найбільше цінують ексклюзивні матеріали, то в Японії ексклюзив — це щось майже непристойне. «Ексклюзив, про який не написав ніхто, — щастя для всіх», кажуть японські журналісти.

Найбільше редактори японських ЗМІ бояться пропустити новину, про яку пишуть усі. Намагаючись висвітлити усі події, подані у прес-релізах, японські журналісти марнують час, який можна було б використати на розслідування і аналіз інших подій.

Чиновники повністю контролюють те, що з'являється в пресі. Якщо журналістський матеріал не сподобається владі, кіша-клуб можуть відсторонити від інформації, вимагаючи покарання «винного» журналіста. До штрафних санкцій вдаються й тоді, коли один із членів кіша-клубу висвітлив подію, про яку не писали інші, — есклюзивний матеріал в японській журналістиці — табу. Покаранням за провину може стати тимчасове відсторонення від доступу до інформації або повне виключення із кіша-клубу. Страх перед покаранням призводить до того, що репортери остерігаються писати про те, що могло б викликати невдоволення чиновника чи інших членів клубу. В результаті цього японська громадськість не отримує правдиву інформацію і не може сформулювати об'єктивної думки.

Цікавою рисою японської журналістики є процес написання резонансних історій. Члени кіша-клубу бояться поширювати критичну інформацію про чиновника, до якого вони прикріплені, проте, якщо інформація дуже важлива, вони діляться нею із репортером їхнього видання, який не належить до цього кіша-клубу і не має ніяких стосунків із цим чиновником. Ці репортери можуть написати критичний матеріал без будь-яких негативних наслідків для себе.

Не зважаючи на різку критику японської журналістики з уст західних медіааналітиків, самі японці нею задоволені. Владний контроль за ЗМІ вони вважають заходом, потрібним для забезпечення національної безпеки країни. Оскільки японці завжди ставилися до іноземців, які намагалися завоювати їхню країну, насторожено, то скарги іноземних журналістів на труднощі при отриманні інформації особливого співчуття ні у кого не викликають. Проте останніми роками ці настрої починають змінюватися — глобалізація зачепила і Японію, впливаючи на притаманну їй систему цінностей — якщо 20 років тому кіша-прес-клуби вважали важливою складовою японської журналістики 98 відсотків японців, то тепер у цьому впевнені лише 65 відсотків.

1. Гембл Адам, Ватанабе Такесото. Свобода слова: Японское клеймо // Ведомости. — 2005. — 11 квіт. — № 63.
2. Adams John. Mass Media: Pillars of the «information-oriented society»// www.sg.emb-japan.go.jp
3. Foster Hal. Journalism in Japan. Kisha-clubs. — 2004.
4. Randall David. The Universal Journalist // <http://www.krotov.info>
5. Tanabe Shinji. Five National Papers // <http://web-japan.org>
6. Van Wolfèren Karel. The Limits of Mass Media // <http://www.nira.go.jp>
7. Van Wolfèren Karel. Enigma of Japanese Power // <http://www.nira.go.jp>
8. Wong Michelle, Mak Vivian. Japan's Mass Media: Introduction // <http://jmsc.hku.hk/students>.

KISHA-CLUBS AS ONE OF THE BASICS OF JOURNALISM IN JAPAN**Olena Pashnina**Ivan Franko National University of Lviv,
Chuprynky Street 49, 79044, Lviv, Ukraine

Tel. office: (032) 239-47-75

E-mail: journft@franko.lviv.ua

This article is an overview of the research, done by Hal Foster, Professor of the University of California, who due to his huge experience of journalism work in Japan analyses the system of Japanese journalism and one of it's basics — kisha-clubs.

Key words: kisha-clubs, Japanese journalism, mass media in Japan, independent media.

**КИША-ПРЕСС-КЛУБЫ КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ
ЯПОНСКОЙ ЖУРНАЛИСТИКИ****Елена Пашнина**Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, Львов, Украина

Тел. оф.: (032) 239-47-75

E-mail: journft@franko.lviv.ua

Обобщены научные труды профессора Калифорнийского университета Хела Фостера, в которых он, базируясь на личном опыте, анализирует систему японской журналистики и рассказывает о её фундаменте — киша-пресс-клубах.

Ключевые слова: киша-пресс-клуб, японская журналистика, японские масс-медиа, независимая журналистика в Японии, независимые медиа.

Стаття надійшла до редколегії 11.11.2007

Прийнята до друку 14.04.2009